

Jakie roszczenia przysługują wydawcy czasopisma „X”, jeśli inny podmiot przy wydawaniu innego czasopisma w sposób nieuprawniony skorzystał z makiety, w oparciu o którą było wydawane czasopismo „X” i do której autorskie prawa majątkowe nabył wydawca czasopisma „X”?

Opinia prawna

WALDEMAR GONTARSKI

I. Stan prawny

I.1. Jak zwraca uwagę doktryna w komentarzu do art. 13 ustawy z 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji¹:

Naśladownictwo gotowego produktu jest dozwolone, jeśli:

- a) *ich ochrona nie wynika z przepisów chroniących własność intelektualną;*
- b) *nie zachodzi niebezpieczeństwo wprowadzenia w błąd co do pochodzenia produktu lub przedsiębiorcy².*

Jeśli produkt korzysta np. z ochrony prawnoautorskiej, to – racjonalnie rzecz biorąc – choćby ze względów dowodowych poszkodowany powinien dochodzić swoich roszczeń nie w trybie ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji, tylko z ustawy z 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (p.a.)³. Wtedy przesłanka faktyczna odnośnie do tego, czy mamy do czynienia z niebezpieczeństwem wprowadzenia w błąd (co do pochodzenia produktu lub przedsiębiorcy) – nie jest w ogóle brana pod uwagę. Do stwierdzenia,

że wystąpiła działalność naruszcicielska, wystarczy udowodnienie, iż przy wytwarzaniu produktu (np. przy wydawaniu czasopisma), doszło np. do skorzystania z utworu (np. makiety czasopisma) przez podmiot, który nie nabył autorskich praw majątkowych do tego utworu.

I.2. Definicję legalną utworu, czyli przedmiotu prawa autorskiego, znajdujemy w art. 1 ust. 1 p.a. – przedmiotem prawa autorskiego jest każdy przejaw działalności twórczej o indywidualnym charakterze, ustalony w jakiegokolwiek postaci, niezależnie od wartości, przeznaczenia i sposobu wyrażenia (utwór).

Za A. Kopffem⁴ w utworze wyodrębniamy:

- treść – np. w utworze naukowym chodzi o stan faktyczny (o prawdę naukową, odkrycie naukowe), zaś w literaturze pięknej o tzw. obraz zindywidualizowany, który tym się różni od treści dzieła naukowego, że nie przedstawia rzeczywistości obiektywnej, lecz stanowi wykreowaną

przez autora fikcję literacką; o treści utworu mówi się, że jest to *samoistnie ujmowana sfera treści pozatekstowej, tradycyjnie w literaturze prawniczej określana jako zawartość dzieła naukowego⁵;*

- formę wewnętrzną, np. *dobór, gradacja i następstwo argumentów uzasadniających tezę⁶;* albo: *dobitność wyrażenia⁷;* inaczej mówiąc: *sfera treści pozatekstowej ujmowanej łącznie z jej formą, a zatem układ argumentacji, podział tematyki⁸;*
- formę zewnętrzną – *należą tu właściwości stylistyczno-językowe, np. dobór słów⁹, czyli warstwa tekstu¹⁰.*

W orzecznictwie forma wewnętrzna i zewnętrzna utworu bywa utożsamiana z oryginalnością zewnętrzną:

Kolekcja afiszów lub ogłoszeń, katalogi, rozkłady kolejowe, książki kucharskie, wzory, formularze – mogą być przedmiotem prawa autorskiego, jeżeli ich forma opracowania, układ lub wyjaśnienia mają charakter samodzielny i indywidualny; jest to

ochrona tzw. zewnętrznej oryginalności – orzeczenie SN z 8 listopada 1932 r., I K 1092/32. Tak pojmowaną oryginalność zewnętrzną zawiera art. 3 powołanej ustawy p.a. z 1994 r.: *Zbiory, antologie, wybory, bazy danych są przedmiotem prawa autorskiego, nawet jeśli zawierają nie chronione materiały, o ile przyjęty w nich dobór, układ lub zestawienie ma twórczy charakter.*

Zasadę tak rozumianej oryginalności zewnętrznej znajdujemy też w następujących orzeczeniach:

Tak więc ustawa o prawie autorskim zapewnia wyłączność twórczą w szerokiej bardzo skali, poczynając np. w dziedzinie piśmienniczej od dzieła o najwyższym artyzmie, a kończąc na zwykłych wypisach szkolnych, a nawet kalendarzach, rozkładach jazdy pociągu, księgach o samoistnym układzie lub samodzielnym opracowaniu – orzeczenie SN z 23 czerwca 1936 r., I K 336/36.

Istnienie w utworze cech indywidualnych zależy od tego, czy autor z elementów choćby powszechnie znanych lub przez autora poprzednio widzianych potrafił stworzyć osobiste dzieło..., czy też jego utwór jest tylko odtworzeniem istniejącego kształtu – orzeczenie SN z 6 września 1937 r., I K 651/37.

Każda twórczość umysłowa bez względu na to, czy chodzi o twórczość opartą na ściśle samoistnym pomysle, czy też opartą na naśladownictwie już istniejących dzieł, doznaje ochrony prawnej, byleby w swoim ostatecznym wyniku, w swojej zewnętrznej formie wykazała znamiona wyróżniające ją od innych dzieł osobliwością pomysłu i umiejętnością ujęcia tematu – orzeczenie SN z 31 marca 1938 r., C II 2531/37.

Pod ochroną prawa znajduje się każde dzieło o cechach osobliwej twór-

czości bez względu na jego wartość, także wtedy, gdy dzieło stworzono dla celów praktycznych, byleby tylko dzieło przynajmniej pod względem formy, wykazywało pewne elementy twórcze, choćby minimalne – orzeczenie SN z 31 marca 1953 r., II C 834/52.

...Przedmiotem prawa autorskiego jest każde opracowanie, w którym przejawia się twórcza praca autora, a więc gdy dzięki pomysłowości i indywidualnemu ujęciu dzieło uzyskało oryginalną postać. Wymienione... cechy posiadać może także informator o porcie, zawierający dane techniczno-handlowe..., jeśli autor jego opracował w sposób twórczy zebrane przez siebie materiały – orzeczenie SN z 27 marca 1965 r., I CR 39/65.

Natomiast nie ma charakteru twórczego działalność organizacyjno-techniczna polegająca na realizacji określonego programu... według przyjętych zasad... – orzeczenie SN z 10 lutego 1970 r., II CR 606/69.

I.3. Makieta czasopisma, określająca układ i sposób eksponowania artykułów na poszczególnych stronach, krój pisma, paginacja – zwykle korzystać będzie z ochrony prawno-autorskiej, ze względu na opisaną powyżej tzw. oryginalność zewnętrzną. Na takim stanowisku stoi SN w wyroku z 28 stycznia 2004 r., IV 412/02 (nie publikowany).

I.4. Powstaje pytanie, czy mogą powstać dwie makiety czasopisma o bardzo zbliżonej oryginalności zewnętrznej, co uniemożliwiłoby identyfikację tych makiet? Otóż abstrakcyjnie rzecz ujmując, nie można wykluczyć twórczości paralelnej, czyli powstania dwóch (czy nawet większej liczby) utworów o bardzo zbliżo-

nej treści i formie. Wtedy, żeby wykluczyć plagiat (w rozumieniu art. 115 ust. 1 p.a.), należy ustalić, czy utwory te powstały – jak to ujęto w wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 15 września 1995 r., I ACr 620/95 (nie publikowany) – *w wyniku całkowicie samodzielnego procesu twórczego, czy wskutek wykorzystania pomysłu powoda oraz przywłaszczenia oryginalnych cech i elementów jego utworu. Z istoty bowiem plagiatu wynika, że dochodzi do niego wówczas, gdy następuje wykorzystanie elementów cudzego utworu w takim stopniu, iż brak jest twórczej działalności plagiatora i jego utwór nie nosi cech oryginalności. Niezbędne jest zatem zapoznanie się przez niego z treścią i formą utworu stanowiącego źródło materiału przejętego do utworu własnego. Nie jest bowiem plagiatem dzieło, które powstaje w wyniku zupełnie odrębnego, niezależnego procesu twórczego, nawet jeśli posiada treść i formę bardzo zbliżoną do innego utworu.*

I.5. W przypadku naruszenia autorskich praw majątkowych do makiety czasopisma – zgodnie z przepisami zawartymi w art. 79 p.a., które chronią monopol eksploatacyjny na utwór (makieta) – osobie uprawnionej przysługują m.in. następujące roszczenia:

- może żądać od osoby, która naruszyła jej autorskie prawa majątkowe, zaniechania naruszenia, wydania uzyskanych korzyści albo zapłaceniu w podwójnej, a w przypadku gdy naruszenie jest zawnione, potrójnej wysokości stosownego wynagrodzenia z chwili jego dochodzenia; może również żądać naprawienia wyrządzonej szkody, jeżeli działanie naruszające było zawinione (ust. 1);

- niezależnie od roszczeń wymienionych w ust. 1, uprawniony może się domagać, ażeby sprawca zawinonego naruszenia dokonanego w ramach działalności gospodarczej podejmowanej w cudzym albo we własnym imieniu, choćby na cudzy rachunek, uścił odpowiednią sumę pieniężną z przeznaczeniem na Fundusz, o którym mowa w art. 111. Suma ta nie może być niższa niż dwukrotna wysokość uprawdopodobnionych korzyści odniesionych przez sprawcę z dokonanego naruszenia (ust. 2).

Nie ulega wątpliwości, iż w przypadku wszystkich tego typu roszczeń legitymacja czynna przysługuje podmiotowi, na który zostały przeniesione autorskie prawa majątkowe (a nie twórcy) – orzeczenie SN z 8 grudnia 1967 r., II CR 353/67 (nie publikowane). Natomiast biernie legitymowanym podmiotem jest naruszciciel (osoba prawna lub fizyczna), chociaż w grę wchodzi też osoby trzecie czy kontrahenci naruszciciela (naruszyciele *sensu largo*) – część doktryny uważa, iż tak szeroko pojmowana bierna legitymacja dotyczy wszystkich roszczeń z art. 79 p.a.¹¹; część – że tylko roszczenia odszkodowawczego (w zw. z art. 422 i art. 441 k.c.). W przypadku pozostałych roszczeń brany jest jedynie pod uwagę sam naruszciciel¹².

I.6. Art. 79 ust. 2 p.a. dość, że zakłada kumulację przewidzianego w nim roszczenia z roszczeniami uregulowanymi w ust. 1 art. 79, to jeszcze nie wspomina o winie sprawcy jako przesłance odpowiedzialności, chociaż wina stanowi taką przesłankę w przypadku odszkodowania z art. 79 ust. 1 *in fine* (możliwe jest

zastosowanie tutaj art. 322 k.p.c.; w przypadku wydania uzyskanych korzyści w grę wchodzi jedynie zastosowanie tego przepisu przez analogię), zaś roszczenie o wydanie korzyści zostało oderwane od przesłanki zubożenia, przy czym dopuszczalna jest kumulacja roszczenia o wydanie korzyści (w przeważającej interpretacji orzecznictwa pojęcie uzyskanych korzyści utożsamiane jest z częścią zysku naruszciciela) i roszczenia odszkodowawczego. Jednocześnie wyklucza się ewentualne zaliczenie odszkodowania na poczet uzyskanych korzyści¹³. Jednak część przedstawicieli doktryny zwracając uwagę, że wprawdzie dopuszczalne jest kumulowanie roszczenia odszkodowawczego z roszczeniem o wydanie uzyskanych korzyści, ale wydanie korzyści zmniejsza odpowiednio rozmiary poniesionej szkody i *vice versa*¹⁴.

I.7. Roszczenie o usunięcie skutków naruszenia autorskich praw majątkowych doktryna wyprowadza z unormowań zawartych w art. 80 ust. 3-6 p.a. – wyłączając jednak żądanie zniszczenia bezprawnie sporządzonych egzemplarzy utworów lub wydanie ich stronie powodowej¹⁵.

II. Subsumpcja - odpowiedź na pytanie opinii

Wszystkie roszczenia przewidziane w art. 79 ust. 1-2 p.a. oraz nie wskazane tam roszczenie o usunięcie skutków naruszenia – mogą przysługiwać wydawcy czasopisma „X”, jeśli inny podmiot przy wydawaniu innego czasopisma w sposób nieuprawniony skorzystał z makiety

czasopisma, w oparciu o którą było wydawane czasopismo „X” i do której autorskie prawa majątkowe nabył wydawca czasopisma „X”.

¹ DzU nr 47, poz. 211 – ze zm.

² E. Nowińska, M. Du Vall, *Komentarz do ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji*, Warszawa 2001 r., s. 104.

³ Tekst jednolity: DzU z 2000 r., nr 80, poz. 904 – ze zm.

⁴ A. Kopff, *Co chronimy w dziele naukowym? (Polemika z E. Czeplińską i M. Staszkwem)*, Państwo i Prawo z. 6 z 1978 r., s. 122-123; A. Kopff (w:) S. Grzybowski, A. Kopff, J. Serebada, *Zagadnienia prawa autorskiego*, Warszawa 1972 r., s. 23.

⁵ R. Markiewicz, *Ochrona prac naukowych*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego, CMLV, z. 55 z 1990 r., s. 21.

⁶ A. Kopff, *Co chronimy w dziele naukowym? (Polemika z E. Czeplińską i M. Staszkwem)*, Państwo i Prawo z. 6 z 1978 r., s. 122-123, s. 122.

⁷ W. Szaciński, *Wkład twórczy jako przesłanka dzieła chronionego prawem autorskim*, Państwo i Prawo z 1993 r., s. 52.

⁸ R. Markiewicz, *Ochrona prac naukowych*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego, CMLV, z. 55 z 1990 r., s. 21.

⁹ A. Kopff, *Co chronimy w dziele naukowym? (Polemika z E. Czeplińską i M. Staszkwem)*, PiP z. 6 z 1978 r., s. 122.

¹⁰ R. Markiewicz, *Ochrona prac naukowych*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego, CMLV, z. 55 z 1990 r., s. 21.

¹¹ Tak w: J. Barta, R. Markiewicz, *Ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Komentarz*, red. J. Barta, R. Markiewicz, Warszawa 2001 r., s. 505-506.

¹² M. Czajkowska-Dąbrowska, *Cywilnoprawna ochrona praw na dobrach niematerialnych*, (w:) *Własność przemysłowa. Aktualne Problemy prawne i etyczne*, Biblioteka Przeglądu Prawa Handlowego, Warszawa 2002 r., s. 53.

¹³ Por. w: tamże, s. 46 i nast. oraz orzecznictwo i piśmiennictwo tam wskazane.

¹⁴ Tak w: J. Barta, R. Markiewicz, *Ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Komentarz*, red. J. Barta, R. Markiewicz, Warszawa 2001 r., s. 512-513.

¹⁵ Por. w: M. Czajkowska-Dąbrowska, *Cywilnoprawna ochrona praw na dobrach niematerialnych*, (w:) *Własność przemysłowa. Aktualne Problemy prawne i etyczne*, Biblioteka Przeglądu Prawa Handlowego, Warszawa 2002 r., s. 47-48.